

Nodokļu pasaules pārmaiņu vēji

Šoreiz vēji pūš no Korejas, kur, kā katru gadu, pulcējās pāris tūkstošu gaišu nodokļu prātu no visas pasaules. Pusi dienas pavadot lidmašīnā, iedomājos, ka Koreja noteikti pelnījusi, lai tūdāl pēc olimpiskajām spēlēm uzņemtu arī citus lielos forumus, to skaitā arī šo. Nopētot jaunā vietējā ražojuma telefona reklāmu uz Nujorkai raksturīgiem milzu ekrāniem, no sirds priecājos par korejiešiem, kas ar smagu darbu pēc tik postošā kara spējuši ne vien atjaunot pilsētu, bet arī būt starp līderiem tehnoloģiju u.c. jomās. Piemēram, Seulas atjaunošanai korejieši prasmīgi izmantoja dažadus nodokļu atvieglojumus, lai stimulētu pilsētnieku pārcelšanos uz iepriekš neapgūtu zemi ārpus pilsētas.

Ari pasaule jau šobrīd piedzīvo ie-priekšējās desmitgadēs nepieredzētas pārmaiņas valstu nodokļu sistēmās. To galvenie iniciatori ir OECD, ko *The Economist* sauc par bagātu valstu klubiņu, bet nodokļu kongresā Seulā kāds pat no tribīnes neslēpa, ka šo klubiņu kontrolē nodokļu administrācijas. Nodokļu bāzes māksligas samazināšanas novēršanas pasākumi rit pilnā spa-rā vairumā pasaules valstu jau vairākus gadus. Tomēr visam kongresam caurvī-jās divi atslēgvārdi: pārmaiņas un ne-noteiktība. Tādēļ pie šā gada lielākajām aktualitātēm nodokļu eksperti diskutēja par tikko pieņemtām vai topošām tiesību normām Eiropas vai pasaules līmenī, t.sk. par:

- jauno daudzpusējo nodokļu konvenciju (ko parakstījusi arī Latvija),
- nodokļu konsultantu pienākumiem ziņot VID par agresīvām pārrobežu nodokļu struktūrām,
- pretizvairīšanās normu paplašinā-šanu,
- alternatīviem nodokļu strīdu risinā-šanas mehānismiem,
- nodokļu piemērošanu biznesa di-gitalizācijai (jauns 3% nodoklis un virtuālā pastāvīgā pārstāvniecība) u.c.

Vēl viena jauna ziņošana

Diskusiju vētru sacēla jaunās ES prasības nodokļu konsultantiem 30 dienu laikā ziņot par agresīvām pārrobežu struktūrām, ko konsultanti ieteikuši klientiem. Lai gan formāli šīs prasības stāsies spēkā vien 2020. gadā, jau ta-gad zināms, ka būs jāziņo par struk-tūrām, kuras sāktas ieviest pēc 2018. gada 25. maija. Turklāt ziņotāji VID būs ne vien klienti, kas saņēmuši padomu. Pēdējiem būs jāziņo, ja padoms sa-nemts no advokātiem, jo viņi ir vienīgie, kurus aizsargā klienta — advokāta pri-vileģija. Te nevajadzētu šo prasību jaukt ar nodokļu konsultantiem jau Latvijā piemērojamām prasībām ziņot VID par aizdomīgiem darījumiem jeb noziedzī-giem nodarījumiem nodokļu jomā.

Šādi ziņošanas pienākumi paredzēti. Iai aizlāpītu pēc iespējas ātri likuma robus, t.sk. informējot attiecīgo valstu adminitrācijas, nevis lai kādu sodītu. Tomēr praksē tagad konsultanti noteikti sepiņreiz nomēris, lai padoms nebūtu pārlieku agresīvs. Šādas prasības jau pastāv dažās valstīs, piemēram, Lielbritānijā un Portugālē. Taču jaunās ES prasības šķiet plašākas par jau līdz šim dažās valstīs ieviestajām. Laiks rā-

Jānis Taukačs,

ZAB Sorainen partneris, zvērināts
advokāts, nodokļu un muita

dīs, vai arī šīm prasībām parādīsies kāds caurums, piemēram, vai starptautiskie biroji piedāvās padomu no valstīm ārpus ES, kas pats par sevi jau būtu agresīvi, ja vien attiecīgais konsultants nestrādā šajā trešajā valstī.

Nodokļi – struktūras vienīgais mērķis vai viens no galvenajiem?

ES tiesas praksē pastāvēja princips, ka struktūras vienīgais mērķis nedrīkst būt nodokļu sloga samazināšana. No 2019. gada ES nodokļu ieguvums nevarēs būt viens no galvenajiem mērķiem, ne tikai vienīgais. Turpmāk šis jautājums (mērķis ietaupīt nodokļus ir vienīgais vai viens no galvenajiem) var vairs nebūt tik svarīgs, jo abu veidu uzņēmumu struktūras VID varēs mēģināt apstrīdēt. Tādējādi būtiski būs paplašinātas VID tiesības, paverot vārtus biežākiem strīdiem ar VID par to, kas tad ir viens no galvenajiem mērķiem. Kā nošķirt galvenos no otršķirīgajiem mērķiem? Vai, piemēram, Maltas 5% UIN likme ir viens no *on-line* totalizatoru biznesa veidošanas tur galvenajiem mērķiem, kaut gan tas vairumā gadījumu notiek primāri vienkāršotas šī biznesa licencēšanas un infrastruktūras dēļ?

Tāpat gan teorētiķi, gan praktiķi, gan arī administrāciju pārstāvji lazu šķēpus par citām izvairīšanās no nodokļiem novēršanas vispārējām un speciālajām normām. Arī mūsu likumā ir pietiekoti daudz plašu pretizvairīšanās normu, t.sk. vispārīgā, kas paredz darījumu un uzņēmumu struktūru ekonomiskās būtības pārsvaru pār juridisko formu.

Lai samazinātu pretizvairīšanās normu radīto nenoteiktību, vairākās

Valsts atbalsts var izrādīties uzlecošā zvaigzne blakus jau seniem nodokļu strīdu smagsvariem (PVN izkrāpšana, transfertcenas, pastāvīgās pārstāvniecības). Kā zināms, nelikumīga valsts atbalsta sekas ir, ka uzņēmumam tas jāatmaksā valstij.

valstīs VID nedrīkst atsaukties uz attiecīgo pretizvairīšanās normu, ja tas atteicis attiecīgajam nodokļu maksātājam izsniegt uzzīpiņu vai nav to izsniedzis likumā noteiktajā termiņā. Tomēr arī šajā ziņā viiss var nebūt tik vienkārši, jo ES valstis nu sāk apmainīties ar informāciju par uzzīpiņām, kas skar citas ES valstis. Turklat lielākie pēdējā laika starptautiskie nodokļu skandāli saistīti ar ES valstu izsniegtām uzņēmumiem labvēlīgām uzzīpiņām, kur EK saskata aizliegtu valsts atbalstu kādam konkrētam uzņēmumam.

Valsts atbalsts var izrādīties uzlecošā zvaigzne blakus jau seniem nodokļu strīdu smagsvariem (PVN izkrāpšana, transfertcenas, pastāvīgās pārstāvniecības). Kongresā Seulā gandrīz vai rokzvaigznes statusā piedalījās arī ES Tiesas ģenerāladvokāte Kokota. Viņa citā starpā pastāstīja arī par ES Tiesas lietu, kurā tūdaļ parādīsies ģenerāladvokāta viedoklis, kas varētu interesēt arī Latvijas uzņēmumus. Vācijā, tāpat kā Latvijā, ar nodokli (un valsts nodevu) neapliek nekustamā īpašuma pāreju iekšējās (uzņēmumu grupā) restrukturizācijas rezultātā. Pastāv bažas, ka arī tas var kvalificēties kā aizliegts valsts atbalsts. Tas ir svarīgi tāpēc, ka ievērojamā vairumā gadījumu tiesa pievienojas ģenerāladvokāta viedoklim. Kā zināms, nelikumīga valsts atbalsta sekas ir, ka uzņēmumam tas jāatmaksā valstij. Starp citu, arī Latvijas tiesas nodokļu strīdos šāda kompetenta neitrāla cilvēka (līdzīgi ģenerāladvokāta kompetencei) viedoklis būtu joti labs risinājums tiesu spriedumu kvalitātes uzlabošanai. Varbūt tad arī puses mazāk apstrīdētu tiesu nolēmumus, jo vairāk uzticētos tiem.

Kāpēc tiesāties, ja var netiesāties?

Alternatīvo strīdu risināšanas mehānismu, piemēram, mediācijas nodokļu strīdos tēmu eksperti apsprieda pārsvarā attiecībā uz starptautisko nodokļu strīdu risināšanu. Šādi strīdi parasti rodas, kad valstis nespēj vienoties, ku-

rai ir tiesības uz nodokļu maksātāja nodokļiem. Parasti šādi strīdi rodas vai nu jautājumos par transfertcenām, vai par pārrobežu nodarbinātību. 2019. gada vidū ES sagaidāma jauna direktīva par starptautisko nodokļu strīdu risināšanu, kas varētu jau būt piemērojama strīdiem, kas vērtē jau 2018. gada faktus.

Tomēr, klausoties šajā ekspertu diskusijā, šķita, ka arī Latvijā vietējiem nodokļu strīdiem būtu svētīgi ieviest mediāciju vismaz FM vai — vēl labāk — atzītu ekspertu grupas vai pat tiesas ietvaros. Tas nepieciešams strīdu ilguma un resursu patēriņa efektivizēšanai. Piemēram, gan tiesnešiem, gan VID pārstāvjiem, gan advokātiem ir atkal un atkal jāpārlasa lietas materiāli, kad liecas izskatīšana atsākas pēc kārtējā pusgada vai gada pārtraukuma. Lai šāda alternatīva strīdu risināšana notiktu veiksmīgi, nepieciešams mediators, kam abas puses uzticas, ka tā viedoklis būs kompetents un neatkarīgs. Veiksmīgi nodokļu strīdu alternatīvās risināšanas mehānismu piemēri ir Lielbritānijā, Nīderlandē, Dānijā un Lietuvā. Ziņotājs no OECD pat izteica iniciatīvu personīgi izskaidrot jaunāko veiksmīgo Dānijas piemēru jebkuras valsts pārstāvjiem, kas to vēlēsies. Cerams, jaunā valdība šo iespēju liks aiz auss.

To varētu ieviest Latvijā bezjēdzīgās VID audita lēmuma pārsūdzēšanas VID ģenerāldirektorei vietā, jo VID GD līmenī, šķiet, nekas nekad pēc būtības ne-mainās, ja salīdzina ar VID audita lēmumu. Interesantu domu pauða Korejas augstākās tiesas tiesnese, kas, iemjot par nodokļu strīda izšķiršanu, dažreiz mēdzot atsaukties uz konfūcianismu (ko kādreiz Korejā uzskatīja par reliģiju), galvenokārt ar to saprotot godigumu un augstāko labumu — sabiedrības intereses. Varbūt arī mēs kādreiz tiesas zālē nonāksim pie augstākām matērijām, kas var likt cilvēkiem aizdomāties, piemēram, zvērot pie Bībeles vai atsauces uz Dieva baušiem.

Nākotnē ES sagaidāmi arī biežāki vairāku valstu VID kopīgie auditī, kā arī precīzāk adresēti auditī, nevis kļūdu «makšķerēšana», jo VID tiek pie arvien

vairāk informācijas. VID rīcībā esošās informācijas precīzāka un detalizētāka analīze radis iespēju vairāk preventīvām darbībām, kur VID nesaskatīs jaunprātību, nevis sodīšanai. Cerams, VID jau tagad iegulda mākslīgā intelekta u.c. datu analītikas un automatizācijas, darījumu tiešsaistes reģistrācijas u.c. projektos (tādējādi norijot lepnumu un atzīstot, ka jauno kases aparātu ieviešana bija klūda).

Interesanta bija arī Latvijas politiķiem pamācoša lieta, kurā viens no pasaulei lielākajiem investīciju fondiem (kas investējis arī Latvijā) tiesājas pret valsti (šajā gadījumā — Koreju) saskaņā ar investīciju aizsardzības līgumā paredzēto procesu, jo Koreja pēc uzņēmušma investīciju veikšanas ieviesa nodokļus, kas darījumu ar akciju pārdošanu padara nerentablu.

Biznesa digitalizācija

Radās iespaids, ka nu jau var runāt ne vien par e-komerciju, bet gan jebkura biznesa digitalizāciju. Pagaidām gudrākie pasaules prāti nespēj vienoties, vai un kādā veidā piemērot jaunus nodokļus e-biznesam. Arī Seulas kongresa zāles balsojums liecināja, ka pārmaiņas ir nepieciešamas, bet ne tādā veidā, kā to plāno ES. OECD sola savu piedāvājumu nodokļu piemērošanai e-komercijā prezentēt 2019. gada martā.

Tomēr, kamēr sunī (OECD u.c.) rej, ES karavāna iet tālāk — šā gada pavasarī dienas gaismu ieraudzījušas divu jaunu ES direktīvu projekti. Pirmā direktīva paredz 3% nodokli no bruto ieņēmumiem valstī, kurā e-komersants tirgojas, nereģistrējot nekādu nodokļu klātbūtni (uzņēmumu vai pastāvīgo pārstāvniecību). Tātad nodoklis būs piemērojams pat tad, ja uzņēmums strādā ar zaudējumiem. Norekināties varēs vienā ES valstī par pārējo ES valstu nodokli. Tomēr skaidrs, ka šis nodoklis orientēts uz tirgošanās gigantiem, jo tas attiecas uz uzņēmumu grupām, kuru apgrozījums pārsniedz 750 milj. eiro, bet ieņēmumi no e-komercijas ES pārsniedz 50 milj. eiro. Tas gan ir tikai projekts, tāpēc daudz kas vēl var mainīties, ja šo direktīvu vis-pār piejems. Pēc būtības šis nodoklis ir tuvāks netiešajiem, ne ieturējuma nodoklim. Tas svarīgi, lai, piemēram, saprastu, vai šim nodoklim piemērojama nodokļu konvencija. Droši vien EK ierēdņi dara visu iespējamo, lai nepieļautu šī nodokļa līdzību ar PVN, jo vēl viens PVN līdzīgs nodoklis būtu prettiesisks.

Otras ES direktīvas projekts jau parēdz konkrētākus un daudz plašākus principus, kas varētu likt, piemēram, Latvijā reģistrēties ārzemju uzņēmumam kā nodokļu maksātājam, ja viņam

Nu jau var runāt ne vien par e-komerciju, bet gan jebkura biznesa digitalizāciju.
Pagaidām gudrākie pasaules prāti nespēj vienoties, vai un kādā veidā piemērot jaunus nodokļus e-biznesam.
OECD sola savu piedāvājumu nodokļu piemērošanai e-komercijā prezentēt 2019. gada martā.

piemērošanai Eiropas uzņēmumu online tirdzniecībai ASV.

Vēl attiecībā uz trešo valstu (piemēram, Krievijas) uzņēmumiem nepātikama situācija (dubultā aplikšana ar UIN) var veidoties Latvijā un Igaunijā mūsu jaunās UIN sistēmas dēļ. Protī, ja Latvijas filiāle vai pastāvīgā pārstāvniecība te nopelna, par visu samaksāja UIN Krievijā, bet no Latvijas peļņu neizmaksā un UIN nemaksā. Tad pēc 5–6 gadiem, izmaksājot peļņu, var būt iestājies noilgums UIN kreditēšanai pret UIN, ko Krievijas uzņēmums samaksāja par peļņu Latvijā nopelnītajā gadā. Starp citu, jaunās Latvijas UIN sistēmas īpatnību dēļ ne vienmēr ir izdevīgi veidot filiāles ārzemēs, jo var rasties Latvijā uzreiz maksājams UIN par ārzemju filiāles izdevumiem.

OECD pagaidām iepauzēs vēl vismaz gadu, jo nav izlēmusi, vai gadu desmitiem un pat simtiem nostabilizētā sistēmā ir nepieciešams kosmētiskais vai kapitāla remonts. Tikmēr ES uzskata, ka reakcijas novilcīšana veicinās tikai valstu individuālu rīcību, ko vēlāk būs grūti konsolidēt, tādēļ nepieciešams vismaz pagaidu risinājums. Aizkulisēs runā, ka tādā veidā EK vēlas izdarīt spiedienu uz OECD, lai tā attiecīgi koriģē pastāvīgās pārstāvniecības definīciju (papildina ar virtuālo) savā Modeļa nodokļu konvencijā, kas kalpo par pamatu lielākai daļai nodokļu konvenciju. No PVN direktīvas jau zinām, ka nav nekā pastāvīgāka par pagaidu sistēmu.

Sobrīd no jau ieviestajiem nodokļu regulējumiem digitālam biznesam lie-lāko teorētiķu atzinību izpelnījusies nodokļu teorijas avangardā bieži esošās Indijas ieviestā sistēma, bet ES ar savu regulējumu jau pasteigusies Slovākija. Latvijas FM darba kārtībā šie jautājumi vismaz pagaidām nav publiski redzēti. Tomēr arī indiešu profesionāļu izteikumi, ka šo normu piemērošanā e-biznesam viņi vairāk varētu līdzināties filosofiem, nevis nodokļu konsultantiem, neievieš uzticību viņu normu korektumam.

Zaudējumu izmantošanas likloči

Jau daudzus gadus ES teritorijā ir labi zināma Marks & Spencer ES Tiesas lieta, kas ieviesa principus, kas Jauj vienā ES valstī neizmantojamu zaudējumu pārnešanas principus un kritērijus uz citu ES valsti. Tagad šos ūdeņus pēc ilgāka laika atkal sakūlusī ES Tiesa, kas lemj līdzīgu (Bevolā) lietu no Dānijas. Kad šī lieta būs izspriesta, Latvijā tas varētu būt arvien aktuālāks jautājums starptautiskajām uzņēmumu grupām, nēmot vērā nodokļu reformas rezultātā ieviestos jaunos zaudējumu izmantošanas ierobežojumus.

Jaunā daudzpusējā nodokļu konvencija klūs arvien aktuālāka ļoti daudziem uzņēmumiem, kas strādā vairākās valstīs, garantēti vēl ilgu laiku. Tā stāsies spēkā virknei valstu jau 2019. gada 1. janvārī, bet lielākai daļai parakstījušo valstu (visticamāk, arī Latvijā) — 2020. gadā.

CCCTB

Šis burtu salikums nozīmē Eiropas mēģinājumu reanimēt ap 2011. gadu radušos un pirms vairākiem gadiem nogrimušo ideju par kopeju ar UIN apliekamu bāzi jeb vienotiem ar UIN apliekamā ienākuma (UIN bāzes) noteikšanas principiem visā ES. Šo ūdeņu kulšana varētu būt samērā nepatīkama Latvijas un Igaunijas ierēdniem, jo, visticamāk, šīs divas sistēmas lielā mērā nebūs savstarpēji savietojamas. Taču maz ticams, ka šī ideja realizēsies tuvāko piecu gadu laikā.

Jaunā daudzpusējā nodokļu konvencija

Jaunā daudzpusējā nodokļu konvencija klūs arvien aktuālāka ļoti daudziem uzņēmumiem, kas strādā vairākās valstīs, garantēti vēl ilgu laiku. Daudzpusējā nodokļu konvencija stāsies spēkā virknei valstu jau 2019. gada 1. janvārī, bet lielākai daļai parakstījušo valstu (visticamāk, arī Latvijā) — 2020. gadā. Lielākās neskaidrības uzņēmumiem sagādās nepieciešamība saprast, kuras daudzpusējās konvencijas normas ir piemērojamas. Pirmkārt, uzmanīgi jāskatās, kuras valstis kuriem daudzpusē-

jās konvencijas pantiem ir piekritušas, jo valstis varēja izvēlēties piemērojamos konvencijas pantus. Tad jāskatās, vai attiecīgais pants piemērojams otrs darījuma puses valstī. Visbeidzot, trūkstošie panti jāpielasa klāt no attiecīgās divpusējās konvencijas, bet, ja tādas nav, no katras valsts likuma.

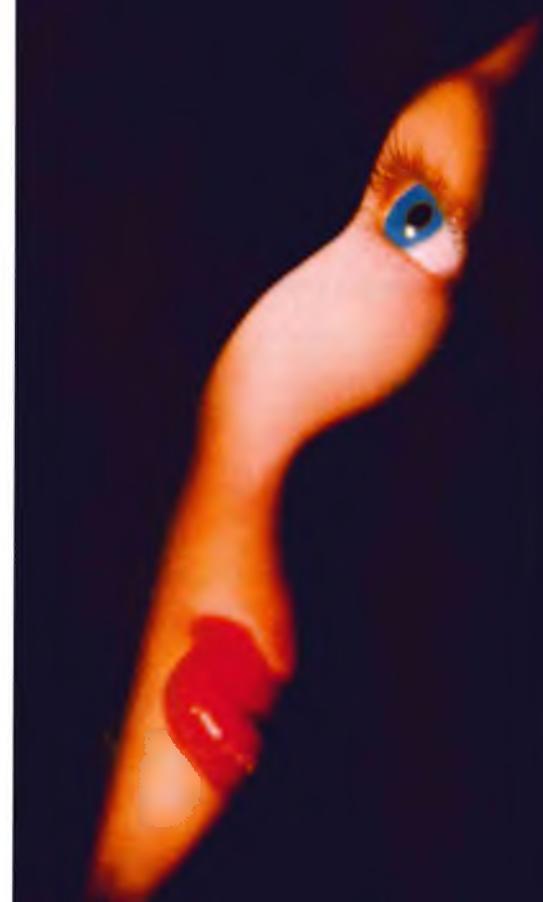
PVN

Lai arī PVN nav pasaulei izplatītākais nodoklis, pamazām tas kļūst arvien izplatītāks. Daudzās valstīs ārpus ES tiesas spriedumos atsaucas uz ES PVN direktīvu un ES Tiesas spriedumiem. Taču konferencē OECD atgādināja, ka vislabāk tomēr visiem (vismaz OECD valstīm, tātad arī Baltijā) būtu šo nodokli pri-māri interpretēt saskaņā ar jaunākajām OECD PVN vadlīnijām, gluži kā attiecībā uz transfertcenām un nodokļu konven-cijām piemērojam OECD vadlīnijas. Lai gan mūsu VID patīk likumi, nevis prin-cipri, juridiskais pamatojums šoreiz arī atradīsies — iestāšanās OECD līgums. Interesanti, ka arī šajā konferences sesi-jā tika piesaukta reliģija, šoreiz gan pār-teikšanās dēļ nosaucot šīs OECD PVN salīdzinoši jaunās (2016 .gada) vadlīnijas par bībeli. Konferences PVN sesi-jā cita starpā izskanēja, ka ASV u.c. lielie *on-line* tirdzniecības uzņēmumi pārsvā-rā priekš ES PVN reģistrējas Īrijā, jo tur ērti strādāt angļu valodā un ir ieviests eiro. Eiro arī Latvijā ir, bet par āval-stu uzņēmumu piesaisti Latvijai gudrs VID varētu pacīnīties. Šobrīd ir virkne nišu, kurās lielie uzņēmumi meklē ri-sinājumus ES. Piemēram, kad *on-line* tirdzniecības platformas kļūs atbildīgas par trešo valstu (Ķīnas, Krievijas) tirgotāju ES nesamaksāto PVN (ja pats trešo valstu tirgotājs nav reģistrējies kā PVN maksātājs), būs vajadzīgs efektīvs risi-nājums, lai pašas *on-line* tirdzniecības platformas šos trešo valstu tirgotājus varētu reģistrēt ES kā PVN maksātājus un par viņiem samaksāt PVN (te runa ir tūkstošiem tirgotāju).

Arī kriptovalūtu biznesi meklē valstis, īpaši ES, lai varētu izlaist digitālo naudu un to tirdzniecība pēc iespējas netiku aplikta ar nodokli, būtu zemas elektrības izmaksas utt. Šai ziņā kā reā-lākie kandidāti parasti izskan Šveice (ar kreatīvu kapitāla pieauguma no krip-tovalūtas tirdzniecības interpretāciju), Malta un Igaunija. Kādēļ gan arī Latvijai neatrast risinājumu līdzīgai interpretācijai un mēģināt piesaistīt tik mobilo busnesu? Ziņas par labvēlīgu interpretāciju un biznesa vidi šajā jomā starp speciā-listiem un to konsultantiem izplatisies zibens ātrumā. Starp citu, Venecuēla nodokļus sākusi pienemt bitkoinos (tur gan ir īpašs iemesls — hiperinflācija).

Turpmākos gadus garlaicīgi nodokļu jomā nebūs nevienam! ■

VAI JŪS ZINĀT,
ka ir kontaktlēcas,
ar kuru palīdzību
var mainīt
acu krāsu

SPECIALIZĒTAIS KONTAKTLĒCU CENTRS

HENSON

Kontaktlēcu centrs

Rīga, Brīvības 73 (ieja no Brūniņieku ielas)
Tālr. 67277346
www.kontaktlecas.lv